

was geëerd, werd nu omgezet in genetischen samenhang. Symboliek berust op dualisme, de mechanische theorie rustte niet eer ze in haar monisme ook die symbolische tweehed te boven was gekomen, en langs één nooit afgebroken scala de hoogste bewustzijnsuiting van den menschelijken geest uit de laagste chemische werking had doen opklimmen. Het is, gelijk ik u straks reeds uit Haeckel citeerde, heel de Weltgeschichte die zich moet oplossen in één machtig physisch en chemisch proces. En zoo ontstond dan, vooral in Engeland, die totale ommekeer ook in de studie der geestelijke wetenschappen, die, geleid door de psychologische en ethische onderzoekingen van Herbert Spencer, Bain en Georges Lewes, ook op het zieleleven de mechaniek der Evolutie poogde toe te passen. In veel algemeener zin dan Darwin dit deed, wordt ons daarbij de Evolutie aangeprezen onder deze formule, dat ze is *een integratie van de stof gepaard met een verspilling van beweegkracht, in dier voege, dat de stof, die eerst onbepaald, homogeen en onsamenhangend was, overgaat in een toestand van heterogeneïteit, maar die bepaald en samenhangend is, onderwijl de overgehoudene kracht soortgelijke transformatie ondergaat* 1.) Een formule, die hoe ingewikkeld ook, ons toch, mits onder één beding niet ergeren kan, en dat beding is, dat deze naturalistische geleerden, die tegen de formuleering van het Christelijk dogma zoo goedgeefs het verwijt van nevelachtigheid plegen te slingeren, den roem van glashelderheid niet voor de formuleering van hun eigen dogma opeischen. Het is dan, met die formule gewapend, dat men aan het werk toog, om eerst de psychologie, de ethiek en de sociologie evolutionistisch te hervormen, ten einde voorts geheel de rechtsstudie op andere basis te grondvesten, de geschiedenis in een mechaniek van mechanische factoren om te zetten, de oeconomie als een even mechanische legkaart in een te passen, en ten slotte niet alleen geheel nieuwe principiën onder de staatkundige beschouwingen te schuiven, maar ook de Religie als een sublimaat te construeeren dat, mits van alle persoonlijk bestaan van een levend God losgemaakt, vanzelf naar boven komt uit

1) Zie RIBOT, *La psychologie contemporaine en Angleterre*. Paris 1896, p. 176.